

» annulua mittant ad sponsam, non præsumitur filius con-
» traxisse sponsalia, nisi annulus ex suo consensu missus fuerit,
» ut rectè sentiunt Palaus loc. cit. *Sanch. n. 7.* et *Boss. n. 125.*
» cum *Mol. Gutt. Monoch. etc.*)* 4. Sponsalia metu gravi con-
» tracta, licet juramento firmata, sunt invalida, quia juramen-
» tum metu extortum non firmat contractum; inò probabiliter
» nec obligat, adeoque relaxatione non indiget. *Sanchez, Barb.*
» *Diana. part. 3. t. 4. Resol. 278. sup. l. 3. t. 2. cap. 2.* »

844. — Quæritur I. Utrum sponsalia per metum gravem in-
justum contracta sint ipso jure invalida? *Prima* sententia affir-
mat, et hanc tenent *Sanch. de Matr. l. 4. D. 21. n. 3.* *Pontius l. 4.*
c. 6. n. 12. *Laym. l. 3. tr. 4. c. 6. n. 3.* *Bon. p. 7. n. 6.* *Salm. c. 1.*
ex num. 62. cum *Bec. Coo. Diana, et Aversa, ac Boss. c. 12. n. 113.*
cum Panorm. Azor. Sa. Rodr. etc. Et probant ex c. *Ex litteris,*
11. de Despons. impub. ubi, cùm quædam puella contraxisset spon-
salia cum juramento, postea nolens (ut ait textus) et *invita*, minis
parentum impulsæ, adducta fuit in domum sponsi; ideo Pontifex
declaravit eam liberam esse ab illis sponsalibus. Nec obstat dicere,
quòd talis puella non contraxerit sponsalia per metum, sed per
metum domum sponsi adiverit. Nam communiter supponunt DD.
cum *Glossa*, hanc puellam desponsatam fuisse per metum; idque
rectè ait *Sanchez* certè supponi in eod. textu, alias enim Pontifex
eam ab obligatione sponsalium non absolvisset. Dicitur autem per
metum *gravem*; nam si esset levis, aliter dicendum, ut mox vide-
bimus in Quæst. II. item dicitur *per metum injustum*, quia si esset
justus, valida quidem essent sponsalia; tunc enim pars, quæ ea
contraxit, esset irrationaliter *invita*, si nollet contrahere, ut
rectè dicunt *Salm. d. n. 66. juxta dicenda n. 1057.* Secunda
vero sententia, quam tenent *Conink. D. 28. n. 7.* *Viva q. 1. a. 8.*
n. 9. item *Hurt. Dic. et Trull. apud Salm. n. 61.* tenent hujusmodi
sponsalia ex metu gravi contracta posse quidem irritari à metum
passo, sed non esse per se irrita; ideoque dicit, quòd si adfuit
juramentum, debet ipsum servari, donec relaxetur. Ratio, quia
omnes contractus, præter solum Matrimonium, per metum initi
per se validi sint, juxta dicta *Tom. 3. l. 3. n. 717.* Respondent
autem ad textum allatum in *dict. c. Ex Litteris*, quòd ibi ageretur
de puella quæ omnino *invita* contraxerat, et ideo ejus promissio
fuerit irrita declarata. Utraque sententia est probabilis, sed prima
mihi videtur probabilior; licet enim, loquendo de contractibus
in genere, oppositum tenui (ut dixi), nempe quòd contractus
metu initi sint de se validi, circa sponsalia vero diversa occurrit
ratio; nam in aliis contractibus, cum ipsi non sint per se nulli,
nec eis resistat jus, bene potest metum passus, nisi velit contractus
rescindere, manere obstructus ad illum exequendum; at nemo
potest obligari ad exequendum actum per se nullum, et cui jus
resistit, qualis esset Matrimonium durante tali metu contrahend-
endum; unde sicut non potest aliquis esse obligatus ad tale Matri-
monium, ita nec ad ejus media, sive dispositionem, prout sunt
sponsalia; dispositiones enim induunt eamdem naturam actus, et

ideo passim Doctores asserunt, sponsalia naturam Matrimonii
sequi. Adeo, quòd connexorum idem debeat esse judicium, ut
infertur ex *cap. Translato, de Constitut.* Quapropter sicut Matri-
monium ex metu est irritum, idem dicendum de sponsalibus. Ex
his infertur, quòd ex hujusmodi sponsalibus minimè oriatur im-
pedimentum publicæ honestatis.

Quæritur II. An sint valida sponsalia contracta per metum
levem, qui dederit causam contractui? *Prima* sententia negat, et
hanc tenent *Nao. c. 22. n. 51.* *Less. c. 17.* *Dub. 6. n. 46.* *Ronc.*
p. 132. qu. 4. R. 2. et *Boss. c. 12. num. 288.* cum *Rebell. Comit.*
Sylo. etc. Ratio, quia si qui per metum (etsi levem) extorquet
consensum alterius, adhuc injuriam ei irrogat, unde indignus est,
ut ex sua malitia commodum reportet. *Secunda* verò sententia
communior et probabilior affirmit, et hanc tenent *Bon. p. 9.*
n. 6. *Pont. l. 4. c. 10. n. 5.* cum *Medina.* *Salm. c. 1. n. 60.* cum
Aversa. *Croix l. 7. p. 3. num. 105.* *Viva de Matr. q. 4. art. 3.*
n. 6. et *Mazz. t. 4. p. 142.* Ratio, quia non censemur alter veram
injuriam tibi intulisse, cùm facile poteras tu metum illum repel-
lere; quare, si non repulisti, censeris sponte voluisse talem inju-
riam pati.

Quær. III. An qui contraxit sponsalia ex metu levi dante causam
contractui, possit illa in conscientia rescindere? *Prima* sententia
negat, et hanc tenent *Pon. l. 4. c. 10. n. 6 et 10.* et *Viva*
q. 4. art. 3. n. 6. cum *Perez.* *Med. etc.* Et ratio est eadem quæ
mox supra adducta est pro secunda sententia in Quæst. præced.
Hæc sententia est satis probabilis, sed communior est, et proba-
bilior videtur secunda sententia affirmans, quam tenent *Laym.*
lib. 3. tr. 4. c. 6. n. 4. *Sanch. l. 4. D. 19. n. 6.* *Wigandt tr. 3.*
n. 19. *Bon. p. 9. n. 8.* *Salm. c. 1. n. 60.* *Mazzotta tom. 4. p. 142.*
Croix n. 105. cum *Becan.* et *Lugo de Contract.* *D. 22. n. 138.*
cum *Azor. Reg. Lop. Led. etc.* et probabilem putat *Viva q. 4.*
art. 3. n. 7. Ratio, quia, cùm metus dederit causam contractui,
ita ut alias initus non fuisset, incutiens metum tenetur contrac-
tum rescindere; unde, sicut ille tenetur relaxare fidem injustè per
talem metum extortam, ita metum passus potest fidem datam
revocare. Idque tantò magis procederet, si hic apprehendisset
metum illum ut gravem, licet in se fuisset levus, quia eo casu talem
metum non facile repellere poterat, sicut poterat quando novisset
ut levem. Quid autem dicendum, si metus fuerit justus, vel ab
intrinseco; vide dicenda ex *num. 1053.*

DUBIUM II.

Quæ, et quanta sit obligatio sponsalium.

845. Sponsalia obligant sub gravi. An autem obligent ad statim ineundum
Matrimonium? — 846. An Judex possit, et debeat cogere no-
lentes ad Matrimonium? — 847. An fornicatio sponsæ, vel sponsi
cum alia sit specie diversa? Fictè promittens non tenetur ad nuptias,
nisi copulam extorserit a virgine. (*Vide etiam dicta de Rest. T. 2.*

l. 3. ex n. 642.) — 848. Si quis cum duabus sponsalia contraxit et cum secunda coierit, quam ducere debet? — 849. De filii nuptias contrahentibus insciis parentibus. An tales nuptiae sint validae? Qu. I. An et qualiter peccent filii nubentes, parentibus insciis, vel inconsultis? Quid, si sponsalia fuerint jurata? Quid, si sponsus post illa virginem defloraverit? An Pralati teneantur has nuptias impetrare? Ex quibus autem causis excusentur filii contrahentes sine consensu parentum? — 850. Quæst. II. An teneatur filius obediens patri præcipienti Matrimonium? — 851. Quæst. III. An notabilis disparitas conditionis aut statutus inter contrahentes irriter sponsalia? — 852. Resiliens perdit arrhas, etc. Not. I. Quid, si mulier promittit aliud viro, ut eam ducat, et quid est converso? — 853. Not. II. De pœna apposita in resilientem. Qu. I. An liceat adjicere pœnam in resilientem injuste? Qu. II. An justè resiliens teneatur ad pœnam promissam cum juramento? Qu. III. An soluta pœna, teneatur recipiens eam restituere? Qu. IV. Quid, si relinquatur legatum pueræ ut nubat cum aliquo, et illa cum alio nuptias contrahat? Qu. V. Quid, si legatum relinquatur ut non nubat, et illa nubat? — 854. An liceat tactus et oscula inter sponsos?

848. — « RESPONDEO I. Obligant ad ineundum matrimonium sub peccato mortali: * (Ita communiter omnes (vide Salm. c. 1. n. 81.); et patet ex c. Ex litteris de sponsal. Ratio, quia, licet promissio simplex, juxta probabilem sententiam, non inducat gravem obligationem, secus vero est de promissione mutua, quæ perfectum constituit contractum ex utraque parte obligatorium.) * si tamen terminus non sit praefixus, sufficiet si promittens impletat, quando a promissario requiretur, vel pro more regionis. Ratio prioris patet ex natura contractus onerosi, in re gravi. Ratio posterioris est, quia id est commune omni debito. Sanch. l. 1. d. 28. Conin. d. 22. dub. 1. apud Dian. p. 3. t. 4. R. 245. Pontius tamen ibid. vult obligari statim post contractum. »

Quæritur igitur, an qui sponsalia contraxit sine tempore praefixo ad Matrimonium contrahendum, teneatur illud inire statim ac commodè possit. Prima sententia negat, et dicit tum solùm teneri, cum altera pars requirat; ita Bus. ut supra. Sanch. l. 1. D. 28. n. 2. Nao. c. 17. n. 79. Holz. n. 177. cum Abb. et Piring. ac Escob. n. 78. cum Pal. Syol. etc. Ratio, quia sic habetur in lib. Debitorum praesentes, C. de Pignor. ubi dicitur: Debitorum prius denunciationibus conveniendi sunt. Secunda tamen sententia verior affirmat, et hanc tenent Pontius l. 12. c. 6. n. 1. Pal. p. 7. n. 2. Conc. p. 266. n. 26. Ronc. p. 134. q. 2. R. 2. et Salm. c. 1. n. 85. cum Con. Led. et Aversa. Ratio, quia sic habetur expressum in l. In omnibus, ff. de Reg. Jur. ubi sic dicitur: « In omainbus obligationibus in quibus dies non ponitur, praesenti die debetur. » Et in l. Eum qui, §. Quoties, ff. de Verb. obl. ubi: Quod sine termino praefixo debetur, statim debetur. Respondet autem ad textum oppositum, quod illud tantum statuatur pro debitoribus qui dederint pignora, quæ jure merito non sunt distrahenda a creditoribus, nisi prius debitores moneantur. Sed

notandum quod DD. primæ sententiæ (ut Sanch. et alii) dicunt, quod si altera pars ex obliuione, timore, verecundia, vel simili causa non peteret, ut præcipue in fœminis evenit, tenetur tunc sponsus de se sine petitione Matrimonium contrahere, cum commodè possit. E converso DD. secundæ sententiæ (ut Pal. l. c. et Salm. n. 85. cum Con. etc.) dicunt, quod si altera pars, cum possit commodè petere, tacet, tunc ipsa videtur dilationi assentire; et sic præfatae sententiæ satis conciliantur. Quid autem, si in sponsalibus appositus sit terminus præfixus ad nuptias ineundas? vide dicenda n. 867.

846. — « I. Resiliens cogi potest ad matrimonium etiam à judge per censuras: quod tamen raro expedit ob periculum infelis exitus. »

Nulli dubium, ut diximus, quod in foro conscientiæ nolens implere sponsalia sine justa causa graviter peccaret. Dubium est an Judge possit nolentem cogere? Alii affirmant, alii negant, nisi promissio juramento firmata fuerit. Alii negant, etiamsi adfuerit juramentum. Et has sententias omnes probabiles putant Salm. c. 1. n. 88. Attamen verius et communiter dicunt Pal. p. 8. ex n. 2. Conc. p. 266. n. 27. Tamb. c. 1. §. 1. n. 10. Holz. n. 178. Pont. l. 12. c. 6. n. 2. Salm. c. 1. n. 89. cum Con. Began. Dic. etc. et Salm. lib. 1. D. 29. num. 4. cum S. Bonav. S. Antonin. Nao. Palud. et alii innumeris, quod si ex tali Matrimonio timeantur rixæ, aut scandala, non debeat Judge ad illud ineundum cogere partem invitam; secus, si scandala non timeantur; et ita habetur expressum in cap. Ex litteris. 10. de sponsal. ubi dicitur: Ecclesiastica censura compellas, nisi rationalis causa oblitererit. Et sic censuit S. C. abstinentiam à coactione, suffragante aliqua probabili causa: secus vero sanxit alias, ut refert P. Zacharia apud Croix l. 6. p. 3. ad n. 62. Recte autem advertunt Busemb. et Tamb. raro expedire, ut partes ad tale Matrimonium cogantur: huicque consentit P. Concinna, dicens semper minus malum esse, ut pars innocens ab hujusmodi Matrimonio abstineat. Item recte advertit Tamb. quod si pars renitens fuerit excommunicata, et persistat, Judge debeat eam absolvere, quia tunc non speratur profectus; et contra, si tale Matrimonium contraheretur, prudenter malus exitus timendus esset. Notant etiam Salm. n. 92. cum Sanch. Pont. Pal. etc. quod si constet de sponsalibus, tam Judge Ecclesiasticus, quam secularis habent jus cogendi sponsos ad Matrimonium.

« 2. Si Judge secundum allegata, et probata cogat ad Matrimonium, licet a parte rei revera coactio sit injusta, valet Matrimonium. Sanch. et M. Perez, contra Texed. apud Dian. p. 9. t. 8. R. 26.

847. — « 3. Fornicatio sponsæ est circumstantia in confessione exprimenda, quia mutat speciem, et constituit injustitiam, quæ in sposa gravis est, ideoque mortalis habetur, ut si quis rem alteri promissam notabiliter corrumpat: quod tamen sponsus non censetur facere fornicando cum in viro fornicatio non tanti

» æstimetur, nisi aliud accedit. *Sanch. l. i. dist. 2. Coninck,*
 » *Fagund. Fill. etc. probabiliter contra Laym. Azor. etc. Vide*
» Lugo d. 16. n. 176. »

Circa hanc quæstionem adest triplex sententia probabilis. Prima dicit, quod fornicatio tam sponsæ quam sponsi induat malitiam specie diversam; et ita tenent *Pal. p. 7. n. 5. Laym. cap. 1. n. 6. Holzm. n. 194. Azor apud Fill. cap. 2. n. 53.* et *Salm. de Sponsal. cum Con. Dicast. et aliis c. 1. n. 11*, quia ex parte utriusque injuria irrogatur juri, quod unus acquisivit ad rem, sive ad corpus alterius. Secunda dicit, quod peccet specie diversa tantum sponsa, non autem sponsus, qui fornicando levem injuriam videtur afferre sponsæ; ita *Sanch. l. i. D. 2. n. 6. Bon. q. 1. p. 10. n. 62*; item *Fill. et aliis apud Salm. n. 9. Tertia de-* *mum sententia adhuc satis probabilis, quam tenent *Pontius l. 21. c. 6. n. 8. et Trull. Covar. Diana, ac Vivald. apud Salm. n. 7. et probabilem putant Sanch. n. 7. Laym. c. 2. n. 6. Lugo. de Pœn. D. 16. n. 17. cum Lud. et Megala. Salm. l. c. ac Elbel n. 59**

dicit neutrum fornicando committere injustitiam, quia neuter sponsorum jus acquisivit in corpus alterius, cum neuter adhuc

corpus suum tradiderit. Id igitur currit tam pro sponso, quam

pro sposa; si enim haec committeret injustitiam fornicando, non

posset deinde Matrimonium cum sponso contrahere, nisi mani-

festaret vitium occultum sui corporis, quia tunc adesset inæqua-

litas; sed ad hoc non tenetur, ut ait *Pontius* cum aliis (vide

dicunt n. 865. ad n. II.): ergo adest æqualitas, et per conse-

quens non committit injustitiam.

« 4. Qui simulato animo promisit, per se loquendo, non obli-
 gatur ad nuptias, tametsi damnum creatum debeat resarcire.
 » Dixi, per se, quia si facta promissione puellam induxit ad
 » copulam, tenetur illam ducere. *Bonac. l. c. p. 2. Ubi excipit,*
 » si puella esset longè inferioris conditionis, v. g. quad nobili-
 » tatem, vel divitias: tunc enim non teneri ducere, v. g. virum
 » nobilem filiam agricolæ, præsertim si illa fuerit conscientia dis-
 » paris statutus, seu conditionis, eo quod tum decipi potius vo-
 » luerit, quam decepta sit, unde nec teneri eo casu illam dotare:
 » secus tamen si ipsa inæqualitatem statutus ignorarit, aut si ipse
 » non fictè, sed ex animo Matrimonium promiserit. Ita *Bonac.*
 » qu. 1. p. 3. n. 7. et seq. ex *Vasg. Mol. d. 106. Sanch. l. i.*
 » d. 10. Vid. *Less. l. 2. c. 10. d. 3. Laym. c. 1. n. 10. et M. Per.*
 » d. 2. s. 3.* (De omnibus his vide ea quæ fusi notavimus de
 » Restit. Tom. 2. l. 3. ex n. 642.)*

848. — « 5. Sponsalia posteriora contra priorem fidem inita,
 » tametsi jurata sint, aut copula etiam accesserit, sunt invalida,
 » *Sanch. et Vill. Contrarium tamen tenent Con. et Pont. cum*
Diana p. 3. t. 4. R. 210. Matrimonium tamen post sponsalia
contractum cum altera est validum, licet injustum. Bon. p. 5
et 7. Laym. c. 1. n. 5. »

Certum est quod si secunda sponsa fuerit conscientia priorum sponsalium, Matrimonium cum prima debet contrahi, quia tunc

secunda non fuit decepta, sed ipsa voluit decipi; ita *comm. inter Bossius c. 3. n. 90. Salm. c. 2. n. 94. Viva a. 2. c. 5. n. 3. Holzm. n. 217*, et alii passim. Dubium est, si illa fuerit ignorata. Prima sententia dicit sponsum teneri contrahere cum secunda, si cum hac copulam habuit; ita *Pal. p. 22. n. 6. Viva l. c. Pont. l. 12. c. 14. n. 4. cum Major. Boss. l. c. cum Diana, et Salm. l. c. cum Con. Reb. et Leand. Ratio*, tum quia ex cap. *Is qui fidem, de sponsal. olim per copulam animo maritali factam sponsalia transibant in Matrimonium; licet hoc Matrimonium hodie ex jure novo Tridentini sess. 24. c. 1. non amplius subsistat, tamen textus ille bene fundat jus in re, quod acquiritur à secunda sponsa per corporis traditionem, quæ olim Matrimonium constituebat: tum quia, quando unus agit de lucro acquirendo, et alter de damno vitando, huic potius favendum est quam primo. Secunda vero sententia communior et probabilior dicit sponsum teneri contrahere cum prima, etiamsi adfuerit copula cum secunda, ita *Sanch. lib. 1. D. 49. n. 5. cum Led. Henr. Man. et Lop.*; item *Nao. cap. 22. n. 26. Bon. p. 5. n. 7. Ronc. p. 370. q. 6. R. 2. Elbel p. 370. n. 17. cum communis ut asserit Escob. n. 245. Laym. c. 1. n. 5. cum Soto, et Rodr. Holz. n. 117. cum Manastr. et Anacl. ac Croix n. 73. cum Hurt. et Aversa. Ratio*, quia promissio facta secundæ sponsa semper est nulla utpote de re illicita, cum fuerit priori sponsa promissa: nec injuria illata alteri jus huic adimit. Et hoc, etiamsi secunda promissio fuerit juramento firmata, ut dicunt *Holzm. n. 116. Sanch. Dist. 50. num. 2. Escob. n. 248. Laym. l. c. et aliis*; quia juramentum non potest esse vinculum iniquitatis. Nec obstat prima ratio sententiae oppositæ, nam textus ille (ut rectè dicunt *Navarr. Sanch. ll. cc. cum Soto, et Led.*) intelligendus est loqui de copula affectu maritali habita, non autem de habita affectu fornicario, ut esset in nostro casu. Neque valet secunda ratio, nam hic revera non agitur de contractu lucrativo, sed potius oneroso, cum sit ultra citroque obligatorius. Dicunt tamen *Sporer loc. cit. Sanch. n. 6. Elbel. p. 371. n. 19. et Bonac. cum Reg. ac Mol. ac Croix cum Aversa, et Ronc. ll. cc.* quod ex æquitate teneatur prima sponsa cedere juri suo, si altera ex defloratione grave damnum pateretur, quia caritas obligat ad leve nocumentum patiendum, ne proximus gravissimum subeat, unde ait *Henr. apud Sanch. l. c. et Croix* cum aliis, quod *Judex* eo casu bene possit cogere sponsum ad ducendam secundam. Sed non improbabiliter *Holzm. d. num. 117. cum Anacl. Gutt. et Pichler.* sentiunt ad hoc illam non teneri, quia secunda debet suo criminis imputare, quod tale damnum patiatur.*

849. — « 6. Liberi, qui parentibus insciis contraxerunt spon-
 » salia, etiam cum iis, qui imparis sunt conditionis, v. g. nobilis
 » cum ignobili, licet peccarint, tamen obligantur; nec à parenti-
 » bus possunt impediiri, quominus servent fidem datum. *Laym. l.*
c. n. 12. ex S. Th. etc. nisi scandalum magnum ex Matrimonio
 » timeretur. *Dian. part. 9. tom. 7. Resol. 71. ex Mol. Sanch. etc.* *

Certum est Matrimonia filiorumfamiliâs contracta sine consensu parentum esse valida, contra Lutherum, Bucerum, et Erasmus (*apud Bellarm. de Matr. c. 19.*), qui invalida asserebant; id patet ex Trident. sess. 24. c. 1. de Ref. ubi sic dicitur: « Quique falsò affirmant Matrimonia à filiisfam. sine consensu parentum contracta, irrita esse, et parentes ea rata, vel irrita facere posse. » Unde non satis videtur probabilis opinio *Pont. & 2. c. 1. n. 5.* et *Tourn. Præl. Theol. t. II. p. 197*, quod olim hujusmodi Matrimonia sine consensu parentum inita, essent invalida; nam obstat communis sententia omnium Scholasticorum, ut ipse *Pont.* fatetur, et videtur certum esse ex præfato textu Concilii. Ex hoc infert *Laym. c. 1. n. 13.* *Spor. c. 5. n. 202.* et *Holzm. n. 167.* cum *Anac.* et aliis communiter, quod sicut tale Matrimonium est validum, ita et sponsalia. Nec officere ait *Holz.* textum in *L. I. §. 7. ff. de Sponsal.* ubi ad valorem sponsalium videtur requiri consensus parentum, pari modo ac requiritur in Matrimonio, juxta *I. Si ut proponis 7. C. eod. tit.* Respondet enim, quod lex, tametsi prohibeat hujusmodi sponsalia, non tamen illa invalidet. (*V. not. V. pag. 364.*)

Hæc quoad validitatem; sed quærerit *I. an*, et quando, et qualiter peccent filiifamilias nuptias contrahentes sine consensu parentum? Quatuor adsunt sententiæ. *Prima*, et quidem communior docet universè eos peccare lethaliter, si Matrimonium ineant, parentibus sive inconsultis, sive invitis; ita *Pontius l. 2. c. 1. n. 26. Mol. t. 1. tr. 2. D. 166. Syloius Suppl. q. 47. art. 6. Concl. 4. Nao. c. 14. n. 15. Petrocor. tom. 4. p. 413. Abelly p. 205. Roncag. p. 269. q. 3. Conc. p. 281. n. 4.* et pro hac sententia fusam edidit dissertationem Illustriss. D. Franciscus Muscettola Episcopus Rossanensis, cui novissimè doctas addidit annotationes eruditissimus Canonicus Neapol. Alezius Mazzochius ubi citantur pro eadem sententia *Alber. Magn. Estius, Merbes. Megal. Fag. Nald. Turrecrem. Bellar. Amic. Mastr. Martin. Leand. Marchant. Vidal. Patel. Isamb. Genett. Natal. Alex. Juenin. Cabassut.* et alii: sed notandum, quod ex his plures (ut observavi), prout *Bellar. Albert. M. Estius, Turrecrem. Juenin, et Cabassut.* dicunt quidem hæc Matrimonia esse illicita (quod revera omnes DD. concedunt), sed non explicant an sub culpa gravi vel levi. Probatur hæc sententia *I. ex c. Aliter, Causa 30. q. 5.* ubi legitur Decretum illud Evaristo Papæ tributum, quo dictum fuit præsumi *non conjugia, sed adulteria,* illa quæ fiant sine consensu parentum, et sine præviis precibus, sine benedictione Sacerdotis, et custodia Paronympharum, etc. *ex c. Honoratur 32.* ubi dicitur non esse virginalis pudoris maritum eligere, sed judicium parentum expectare. Item probatur ex *Trid. dict. c. I. sess. 24.* ubi, cùm sermo habeatur de Matrimoniis clandestinis, et simul sermo de Matrimoniis contractis à filiisfamilias sine consensu parentum, dicitur: « *Sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit.* » Probatur *2.* ex *Jure Civili*, quo irritæ declarantur nuptiæ sine consensu parentum contractæ,

ut videtur expressum in *l. 2. ff. de Rit. Nupt. l. Si ut proponis, C. de Nupt. et alii, ac signanter in Institut. de Nupt. ubi*: « *Si filii sint, consensum habeant parentum; nam hoc fieri debere et civilis et naturalis ratio suadet.* » *Et infra*: « *Si adversus ea aliqui coierint, nec vir, nec uxor, nec nuptiæ, nec Matrimonium, nec dos intelligitur.* » Et licet hæ leges à Jure Canonico sint correctæ, ut habetur in *c. Tua de Sponsal. et cap. Cum causa de Raptor.* ac in Tridentino *d. c. 1.*, tamen ex illis deducitur ex ipso lumine naturali deprehendi deformitatem talium nuptiarum. Probatur *3.* ratione, tum quia ex hujusmodi nuptiis gravia incommoda et scandalia oriuntur; tum quia hoc requirit obedientia parentibus debita; tum quia iudicium graviter offenduntur, si filii, ipsis insciis vel invitis, Matrimonium contrahant.

Secunda sententia dicit teneri quidem filios sub mortali parentum consilium petere, non verò illud sequi; ita *Sanch. l. 4. D. 23. n. 10. Laym. c. 2. n. 14. Barb. in Trid. sess. 24. c. 1. n. 2. Viva de Matr. q. 4. art. 2. n. 5. Bon. eod. tit. q. 4. p. 17. n. 25. item Vasq. Fill. Vil. etc. ap. Boss. de Matr. c. 11. n. 81.* Probatur prima pars, quia censetur gravis contemptus in re tam gravi non consulere parentes, quibus incumbit prospicere bono filiorum; poterit enim pater, qui majori prudentia ac experientia pollet, aliqua aperire filio, per quæ mutet voluntatem. *Secunda* autem pars (quam præter AA. mox citatos tenent etiam *Tolet. Burgh. etc. apud Croix l. 6. p. 3. n. 570.* atque *Viguer. Led. et Rininald. ap. Sanch. l. c.* et videntur ibid. expressè etiam tenere *Host. Suar. Lupus, et Coar.* saltem dicunt ibi non esse mortale *Victor. et Heniq.*) probatur, inquam, hæc secunda pars ex *D. Th. 2. 2. qu. 104. art. 5.* ubi ait: « *Non tenentur nec servi dominis, nec filii parentibus obedire de Matrimonio contrahendo, vel virginitate servanda.* » Et licet S. Doctor ibi non loquatur de filio contrahente sine consensu patris, sed de patre cogente filium ad Matrimonium, ratio tamen quam ibi præmit est generalis, et pro utroque casu concludit, dum dicit: « *Tenetur autem homo homini obedire in his, quæ exterius per corpus sunt agenda; in quibus tamen, secundum ea quæ ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur, sed solùm Deo; quia omnes homines natura sunt pares, puta in his, quæ pertinent ad corporis sustentationem, et prolis generationem.* Unde non tenentur nec servi... » et sequitur ut supra. Fundamentum intrinsecum hujus sententiæ est, quia cùm per Matrimonium homo perpetuæ servituti obligetur, ratio exposcit, ut sit omnino liber in eo contrahendo. Et quamvis sit de jure naturæ, ut filii obsequium parentibus præsent, tamen de jure etiam naturali et potiori est, ut in nuptiis omnimoda servetur libertas. Nec obstant textus supra allati, consensum parentum exquirentes, ipsi enim tantum probant illum requiri de decentia, et honestate, non verò de præcepto, ut aiunt *Salm. c. 6. n. 24. Boss. c. 11. n. 87. et Sanch. l. c. cum Host. Suar. etc. ex Gloss. in c. fin. Caus. 30. q. 2. v. Parentum, ubi: Hoc tantum ad honestatem*

tatem referas. Textum autem Tridentini non est certum referri ad Matrimonia contracta sine consensu parentum, quia verba illa, *Dei Ecclesia illa semper detestata est*, potius referri possunt ad Matrimonia clandestina, ut colligi videtur ex verbis subsequentibus, ubi dicitur, quod cum Matrimonia illa prohibita homines improbi etiam contraherent, ideo declarantur irrita: ergo Tridentinum declarat hic, Ecclesiam tantum detestatam fuisse Matrimonia quae prohibuit, et nunc Concilium reddit invalida. Ob eamdem rationem, ut supra, tantò minus obstant leges civiles; quae autem (ut sentiunt Cujacius, et Gothofredus ad l. *Filius f. de Ritu Nupt.* et *Holzm.* n. 168. ac *Gonzal.* in d. c. *Tua* n. 8.) non invalidabant tales nuptias, sed tantum eas reddebant civiliter irritas; nempe quoad solos effectus contractus civilis, prout declaravit Ludovicus XIII in Regno Galliarum ap. *Tourn.* t. 11. p. 104.

Tertia sententia dicit, quod si filii familiæ Matrimonium contrahunt, sive inconsultis parentibus, sive invitis, illicitè quidem contrahant, at per se loquendo non peccant mortaliter, sed tantum venialiter; ita *Palau* p. 12. n. 11. *Boss.* c. 11. n. 87. *Elbel.* p. 368. n. 9. *Tamb.* *Dec.* l. 5. c. 2. §. 3. n. 6. *Renzi.* p. 204. q. 2. *Holzm.* n. 172. cum *Pichler*, *Spor.* num. 206. cum *Henr.* *Led.* et *Gob.* ac *Salm.* c. 6. n. 22. cum *Cooar.* *Victor.* *Aversa*, *Dic.* et *Henriq.* *Ratio*, quia licet filii teneantur hoc obsequium præstare parentibus, nempe eos consulendi in re tam gravi, hæc tamen obligatio non potest esse gravis, quando filii eorum consilio stare non obstringuntur; satis autem vel per se, vel per alios viros prudentes aliunde valent cognoscere, quæ circa id occurrere possunt; è converso parentes nequeunt esse rationabiliter graviter inviti, quod eorum consilium non exquiratur in re quæ absoluè pendet ab electione liberorum. Si autem filii non tenentur (saltē sub gravi) parentum consilium sequi, ut concedunt DD. secundæ sententiæ, non adest ratio cur sub gravi teneantur eos consulere; tanto magis, quia parentes magis se existimant offensos, si filii nuptias ineant ipsis invitatis post consilium datum, quam ipsis inconsultis. Idque tantò magis valet, si filius judicet parentes non graviter laturos Matrimonium illud contrahi ipsis insciis. Imò minimè peccabit filius, si reputet parentes in eo libenter consensuros, vel ipsis injustè impedituros si consulantur, ut dicit *Barb.* l. c. cum *Con.* *Sanch.* et *Vasq.* ac *Boss.* c. 11. n. 81. cum *Bellar.* *Nao.* *Sayr.* *Gutt.* etc. Idque satis probatur ex *cod.* *Trident.* d. cap. 1. sess. 24. ubi conceditur Matrimonium contrahi omissis denunciationibus, si fuerit probabilis suspicio Matrimonium malitiose impediri posse. Communiter tamen præfati AA. tam secundæ quam tertiae sententiæ, ut *Sanch.* n. 11. *Pal.* n. 9. *Holz.* l. c. *Croix* n. 570. et *Salm.* n. 19. et alii passim, dicunt, non excusari à culpa mortali filios Matrimonium contrahentes, si parentes justè contradicant, vel si censeantur rationabiliter inviti, putà si tales nuptiæ redundant in dedecus familiæ, vel si ex eis sint oritura gravia scandala aut dissensiones.

Quarta demum sententia, quam tenent *Laym.* c. 1. n. 14. et *Delbene*, ac *Aversa apud Croix* l. 6. p. 3. n. 570. distinguit; et dicit quod si parentes ab omni Matrimonio filium avertire conantur cum periculo incontinentiæ, filius non teneatur obedire; si verò impedire velint aliquod certum Matrimonium, tunc videndum: si parentes injustè impediunt, tunc filius nec tenetur obedire; secus si parentes justè impediunt; nempe si ex tali Matrimonio oriatur dedecus, aut scandalum familie, tunc enim filius graviter peccat, si non obedit, et Matrimonium contrahit.

Casu autem quo filius non posset sine peccato tale Matrimonium inire, dicunt DD. quod ad illud non obligetur, etiamsi cum juramento sponsalia contraxisset; quia, cum hæc promissio esset de re illicita, juramentum non potest esse vinculum iniquitatis; ita *Rebellius* p. 2. l. 2. qu. 14. sect. 1. n. 9. *Pignat.* t. 4. *Cons.* 11. n. 1. *Salm.* tr. 9. c. 2. n. 85. *Boss.* c. 11. numer. 93. cum *Menoch.* item *Card. de Lauroa*, *Gab.* à *S. Vincent.* et *Opatov.* ap. *Mazzoch.* p. 90. in cit. *Diss. ex c. Quanto*, de *Jurejur.* ubi: *Juramentum fuisse illicitum, et nullatenus observandum, etc.* Et clarius ex *Responso Alexandri II. apud eund. Mazzoch.* p. 99. n. 186. ubi: «Peccator iste notatur perjurio, quia quod observare legaliter non potuit sine iudicio parentum, temere jurare præsumpsit.» Et ait *D. Th.* 2. 2. qu. 98. art. 1. ad 1. id esse verum perjurium, nempe jurare illicitum: *Quocumque enim modo quis jurat illicitum, ex hoc ipso falsitatem incurrit, quia obligatus est ad hoc quod contrarium faciat.* Hocque verum esse dicunt *Tolet.* l. 4. c. 22. n. 2. *Sanch.* l. 1. D. 32. n. 1. cum *Abb.* *Coo.* et *Mol.*; item *Suar.* et *Grass.* ap. *Mazzoch.* p. 99. n. 187. ex *D. Bonav.* et *D. Th.* 2. 2. q. 89. art. 7. etiamsi res juramento promissa esset venialiter mala; et merito, quia iniquitas levis etiam est vera iniquitas, cuius juramentum non potest esse vinculum.

Idem dicendum putant communiter AA. scilicet non teneri sponsum adimplenda hujusmodi sponsalia cum gravi parentum injuria, etiamsi virginem defloravit, sed sufficere quod eam dotet, ita *Valent.* t. 5. D. 3. *Marchant.* t. 2. r. 7. tit. 1. qu. 2. §. 3. dub. 2. R. 2. *Sanch.* l. 1. D. 14. n. 3. qui id verissimum censem cum *Navar.* *Lop.* *Cordub.* *Gutt.* etc. Item *Reg.* *Trull.* *Tamb.* *Serius*, *Graff.* et *Gob.* apud *Mazzoch.* ex pag. 130. (contra *Boss.* c. 21. numer. 90.) *Ratio*, virtus justitiae nequit obligare ad actum qui sine peccato impleri non potest. Ex qua probabiliter videtur inferri, quod si talis sponsus non possit defloratam dotare, nec etiam tenetur eam ducere: quia non potest damnum illius reparare cum gravi injuria parentum. Præterquam quod posito quod ipse non teneatur vi promissionis, nec etiam videatur teneri ratione deflorationis ad reparandum damnum illatum, cum nemo teneatur reparare damnum cum excedenti suo detimento.

Et quoties filius peccaret in contrahendo Matrimonio indigno, ex quo dedecus familiæ, vel scandalum et infelices exitus pru-

denter timeri possent, tunc dicunt *Laym. c. 1. n. 14. Bonac. q. 4. p. 17. n. 26. Dicast. D. 4. dub. 18. Delbene de Immun. p. 1. c. 8. dub. 19. sect. 9. n. 43. ac Boss. c. 11. n. 89. cum Pontio et Rebell.* quid parentes implorare possint auctoritatem Prælati ad tales nuptias impediendas, et Prælatus teneatur impedire; ideo (ut *Bossius ibid.*) mortaliter peccaret Prælatus, si filio faveret, vel dispensaret in denunciationibus ad Matrimonium præmitendis.

Conveniunt autem Doctores, ut notat Auctor prædictæ dissertationis p. 36. dub. 1. n. 41. filios excusari saltem à mortali, si absque consensu parentum nuptias contrahunt ex justis causis, et præcipue I. Si pater injustè prohibeat filium a conjugio; ita *Bellarm. d. c. 19. Laym. c. 1. n. 14. Mol. t. 5. D. 51. n. 2. Elbel de IV. Præc. n. 538. cum Spor. et communi.* II. Si causa majoris dotis indignam mulierem ei dare velit, *Bellarm.* III. Si pater velit tradere filio uxorem ægram, aut duræ conditionis, *Guttier c. 79. n. 19. IV.* Quando filius à parentibus injustè opprimeretur *Guttier. ib. V.* Si pater procul distet, et filius non posset commode eum certiore facere, credatque patrem libenter consenserum, *Gonet. c. 8. q. 1. VI.* Si pater ideo prohibeat justum Matrimonium, quia vult filium ducere aliquam contra ejus voluntatem: ita Auctor præfatæ Diss. l. c. VII. Si pater impedit filium ab aliquo Matrimonio sine justa causa; tunc enim filius non tenetur obediens, et pater graviter peccat impediendo, ut communiter dicunt *Vita de Matr. q. 4. art. 2. n. 2. Boss. c. 1. n. 69. cum Guttier. Rebell. etc. ac Sanch. l. 4. D. 22. n. 6. cum P. Soto, Cordub. Lop. et Vega.* An autem pater injustè impediens nuptias filii incurrit excommunicationem? affirmat *Lopez, ap. Sanch. l. c. n. 9. ex Trid. sess. 24. c. 9.* ubi dicitur: « Sub anathematis poena, quam ipso facto incurvant, ne quovis modo directè vel indirectè subditos suos vel quoscunque alios cogant, quominus liberè Matrimonia contrahant. » Sed verius negant *Sanch. ib. cum Mol. Henr. Gutt. Man. et communi;* nam ut patet ex contextu, Concilium tantum ibi loquitur de dominis et Magistris, qui cogunt alios ad nuptias. Præterquam quod probabilius dicat *Barb. in Trid. l. c. n. 9. cum Nao. Mol. Pont. Bon. Con. Menoch. Henr. etc.* præfatam excommunicationem infligi à Concilio, non contra impidentes à Matrimonio, sed tantum contra cogentes ad illa.

An vero dissensus parentum sit per se justa causa solvendi sponsalia? vide dicenda n. 877. et an parentes possint exhæredare filios nubentes contra ipsorum voluntatem, vel nubentes cum indignis? vide dicta *Tom. 3. lib. 3. n. 948 et 949.*

850. — Quær. II. an teneatur filius obediens patri præcipienti ut Matrimonium contrahat, vel ut aliquam ducat mulierem, à qua filius abhorret? Communis est sententia negans, quam tenent *Sanch. l. 4. D. 23. n. 3. cum Scoto, Host. Sylv. Soto, Tambur. Ang. Ledes. etc. item Croix l. 6. p. 3. n. 570. cum Aversa, et aliis passim ex. D. Th. 2. 2. 9. 104. art. 5. ubi:* « Non tenentur filii parentibus

» obediens de Matrimonio contrahendo. » Et *D. Bonav. in 4. D. 29. n. 10.* « Per præceptum non potest pater ad contrahendum cum » hac vel illa obligare. » Communiter tamen dicunt *Petrocor. t. 4. p. 414. q. 5. Laym. c. 1. n. 14. cum Syloest. Croix l. c. cum Tolet. Sanch. n. 4. cum S. Bonav. Bellarm. Nao. Soto, Henr. etc. et Bossius c. 11. n. 77. cum Lop. et Led.* teneri filium obediens, si Matrimonium illud valde referat ad tollenda gravia dissidia, vel ad sublevandam gravem necessitatem parentum, non jam vigore præcepti, sed ex virtute pietatis, quia filius tenetur subvenire parentibus in necessitate. Et huic consentit *D. Th. in 4. D. 29 q. 1. art. 4.* ubi docet: « Pater non potest cogere filium ad Matrimonium per præceptum, sed potest eum inducere ex rationabili causa; et tunc sicut se habet filius ad causam illam, ita se habet ad præceptum patris; at si illa causa cogat de necessitate vel de honestate, et præceptum similiter cogat: alias non. » Sed hoc intelligendum, ait *Sanch. n. 5. cum Palac. Led. etc.* ex suppositione quod filius velit statum conjugalem eligere; nisi (excipit *Sanch. cum Led.*) Matrimonium aliquod locuples esset necessarium ad subveniendum necessitatibus parentum; sed hoc etiam cum grano salis intelligendum.

Dicit autem *Bossius n. 70. cum Menoch. et Salon.* quod præcisis his causis, poterit pater moderata et levi coactione, scilicet paterna increpatione et suasionibus cogere filium ad aliquod Matrimonium. Sed melius ait *Spor. de IV. Præc. c. 5. n. 22. cum Bellarm. et aliis,* tantum permisum esse patri filium ad nuptias invitare ob aliquam justam causam, putâ familiam propagandi, facultates ampliandi, aut nobilitatem augendi. Ait tamen idem *Bossius, l. c. nullo modo posse patrem cogere filium ad nuptias,* si hic velit meliorem statum eligere, nempe Religionis, aut cælibatus; item addit n. 71, cum *Sanch. Gutt. etc.* quod si filius jam sponsalia contraxerit, à quibus non possit juste recedere, non poterit pater eum cogere ad aliam ducendam.

851. — Quær. III. an notabilis disparitas conditionis aut status inter contrahentes irriter sponsalia contracta? Sedulò hæc quæstio discutienda est, cùm hic casus frequenter occurrat. Certum est, quod si contrahentes tempore sponsalium non fuerint disparitatis consciæ, sponsalia sunt nulla, dummodo ignorantia fuerit antecedens; valida tamen, si fuerit concomitans; vide *Viam de Matr. q. 1. art. 5. n. 7.* Dubium est, si jam consciæ fuerint. Communiter Doctores infra citandi dicunt teneri ad Matrimonium; nisi (excipiunt) ex illo eveniat dedecus, aut scandalum propinquorum, in hoc indistinctè loquentes. Sed hic necessariò distingui debet dedecus à scandalo. Nam si Matrimonium non posset contrahi nisi cum dedecore familiæ, non dubitandum quin sponsi non teneantur Matrimonium contrahere. Ratio, quia promissio tunc est nulla, cùm sit de re graviter illicita, utpote quæ impleri non potest nisi cum magno familiæ detimento. Ita communiter *Laym. de Matr. l. c. tr. 10. p. 1. c. 1. n. 14. cum Nao. et Gutt. item Spor. de Matr. c. 1. n. 203. Ronc. de 4. Præc. c. 1.*

q. 3. cum Menoch. et Gobat. ac Sanch. l. 1. D. 14. n. 3. cum Par norm. *Croix. Coru. eun. Lap. etc.* Et nec Laym. et Sanch. n. 2. dicant, quod sponsalia contracta cum persona disparis conditionis per se valeant, addunt tamen, quod si Matrimonium non possit iniri sine familiæ dedecore, vel magno scandalo inter consanguineos, talis promissio non obliget, utpote versans circa rem illicitam, ad quam nemo potest se obligare. Notandum autem hic quod non sufficiat qualiscumque disparitas ad liberandum sponsum à Matrimonio promisso, sed requiratur notabilis, putà si vir nobilis desponsaverit filiam artificis mechanici, ut ait *Navarr.* c. 26. n. 18. vel agricolæ, ut *Busemb.* n. 848. v. 4. Vide dicta *Tom.* 2. lib. 3. n. 643.

Sed quid dicendum, si Matrimonium contrahi posset sine familiæ dedecore, nempe si disparitas non sit in nobilitate, sed tantum in divitiis? Eo casu, duo (ut in principio diximus) Doctores asserunt: primò, quod per se teneatur promittens ad Matrimonium; secundò, quod non teneatur, imò non possit promittens Matrimonium contrahere, si adgit probabilis timor magni damni, vel odii capitalis inter consanguineos. Ita communiter *Sanch. de Matr.* l. 1. D. 14. n. 1. cum *Mol.* et *Cord.* *Bonac. de Mair.* q. 1. p. 2. n. 2. *Less.* l. 2. c. 18. n. 9. *Laym. de spons.* p. 1, n. 24. *Spor. de Matr.* c. 3. n. 189. *Salm. de Matr.* c. 1. n. 82. cum *Azor. Viva dict.* n. 7. et alii. Ratio primæ partis, nempe quod sponsus teneatur ad Matrimonium, est, quia promittens, licet peccaverit ejusmodi prodigam promissionem faciens, tamen tenetur ad illam, quia promisit quod suum est, et cum jam cognitam habuerit suam meliorem conditionem, censemur excessum illum donasse; prodiga enim promissio (ut dicunt) quamvis illicite fiat, facta tamen, et ab altero acceptata, valet, et obligationem parit. Hoc est totum fundamentum istius sententiae.

Cum autem ratio hæc pendeat à quæstione, nimur an promissio prodiga acceptata obliget, hæc prius h̄ic disserenda. Adsum in ea tres sententiae. Prima sententia tenet obligare ad totum; hanc tenet *Lug. de Just.* D. 18. n. 61. *Sanch. l. c. n. 5. Croix l. 3. p. 2. n. 795. Spor. de Matr. c. 3. n. 198. Fill. t. 2. D. 271.* item *Mol. Cajet. et Val. ap. Sanch. in Dec.* l. 3. c. 9. n. 27. qui etiam huic sententiae inclinat. Ratio, quia licet promissio fuerit facta cum peccato, tamen, cum is cui facta est promissio iam acquisierit jus ad rem promissam, illius executio, ad satisfacendum juri alterius, evadit licita et debita. Secunda sententia, quam probabilem putat *Tamb.* *Dec.* l. 3. c. 3. §. 5. n. 20. cum *Tancredi*, dicit hujusmodi promissionem ad nihil obligare, nec etiam ad partem quæ licite dari potuit; quia cum promissio sit indivisibiliter facta, tota materia evadit in honesta. Tertia sententia, cui subscribimus, verior et communis, ut fatetur ipse *Lugo*, docet promissionem prodigam obligare ad partem quæ non est prodiga, non vero ad excessum. Ita *Salm. de Rest.* c. 1. n. 167. cum *Soto. Bann. Prado. Serra*, item *Suar. Led. Palac. Salon. Manuel, et Arag. ap. Sanch. l. c. in Dec. d. n. 27.* qui æquè

probabilem putat, et *Croix. l. 3. p. 1. n. 319.* etiam probabilem censemur. Ratio cur obliget ad partem, quia utile per inutile non vitiatur; et sic respondeatur secundæ sententiae *Tamb.* Ratio autem, cur non obliget promissio ad excessum, est, quia malitia prodigalitatis principaliter consistit in præstatione, minus vero principaliter in promissione; ideo enim non licet prodigè promittere, quia illicitum est prodigè dare. Posito igitur quod actus prodigæ præstationis sit per se principaliter malus, minimè unquam poterit ipse impleri sine peccato; neque executio poterit cohonestari ab obligatione promissionis factæ, quia nemo se potest obligare ad rem illicitam exequendam, ut habetur ex reg. juris 69. in 6. ubi: *In malis promissis fidem non expedit servari.* Et consequenter pars acceptans, ex promissione ipsi facta nullum potest jus acquirere ad id quod altera pars nequit sine peccato præstare. Et sic respondeatur ad rationem primæ sententiae. Hinc infertur I. *Sot. de Just. l. 3. q. 7. a. 1. ad 2. et Led. Bann. Sa, Machad. Palac. ac Manuel ap. Sanch. l. c. de Matr. D. 14. n. 1.* quod si quis prodigè aliquid promiserit meretrici pro usu corporis, non teneatur solvere excessum, quia, cum sit promissa res illicita ratione prodigalitatis, promissio nulla est. Rectè infertur II. *Salm. l. c. cum aliis à se citatis, quod si res promissa sit impartibilis, ad nihil teneatur promittens, quia tunc verè tota materia evadit illicita.*

Juxta igitur hanc tertiam sententiam, ut ad casum nostrum veniamus, sponsus prodigè promittens Matrimonium, cum res sit indivisibilis, et promissio tota per se illicita evadat, non tenebitur utique ad illam. Nec obstat, quod culpa prodigalitatis non excedat veniale peccatum; quia promissio rei qualitercumque maleæ, adhuc venialiter, putà mentiendi, etc. nec etiam potest ullam parere obligationem, ut notant *Salm. ib.* et certum est. Pro conclusione igitur hujus puncti, mihi et aliis doctis Junioribus (salvo sapientiorum iudicio) videtur dicendum I. sponsum, qui antecellit divitiis, in casu proposito non teneri ad Matrimonium; neconon venialiter peccare ratione prodigalitatis, si illud contrahat. Dicendum II. hoc procedere, stando in terminis veræ prodigalitatis: verumtamen, cum culpa prodigalitatis non sit plus quam venialis, quævis mediocris justa causa vitium prodigalitatis auferre potest. Hinc satis excusabitur sponsus, fœminam disparem dicens, si noverit in ea aliquam specialem prærogativam, nimur providentiæ, devotionis, magnæ honestatis, vel etiam alicuius dotis naturalis, propter quam putet sponsus cum illa quietam ducturum vitam. Hinc infertur vix casum accidere posse, quod sponsus eam ducere non teneatur, quia rarissime deerit aliqua ex his causis, quæ culpam prodigalitatis excusabit. Dicendum III. quod casu quo sponsus vi promissionis copulam extorserit à virgine, vel à fœmina honesta, tunc omnino tenetur eam ducere: quia proditio virginitatis, aut bonæ famæ est res pretio inæstimabilis, quæ prævalet, aut saltem æquivalet excessui disparitatis sponsi; et ideo in eo casu promissio facta bene est

valida, cùm jam adfuerit æqualitas in contractu sine vito proctigalitatis; et hoc procederet (juxta id quod ait *Lugo de Just. D. 12. n. 34.*) non solum cùm fœmina famam amiserit, sed etiam cùm se exposuerit periculo famæ amittendæ. Hoc tamen currit, si disparitas sit tantum in divitiis; nam si sit in nobilitate, tunc etiamsi intercesserit defloratio, non tenetur vir ad Matrimonium cum dedecore familiæ, immo probabiliter nec etiam ad damnum illatum, ut diximus *l. 3. n. 643.*

Ad id autem quod DD. dicunt, ut supra diximus, scilicet quòd talis sponsus non possit illud dispar Matrimonium inire (intellige *dispar* tantum ratione divitiarum, non autem nobilitatis cum dedecore familiæ, ut jam distinximus), si probabiliter timeantur damna, aut odia propinquorum; rationem afferentes, quia eo casu graviter peccaret sponsus contra caritatem, et ideo, cùm Matrimonium illud contrahere tunc esset res illicita, non potest promissio facta ad illam obligare. Et ob eamdem rationem dicit *Sanch. l. c. n. 3. cum Nacar. Cordub. Lop. et Gutt.* hoc dicendum, etiamsi sponsa deflorationem passa fuerit. Et etiamsi (ut addit *Sanchez ibid. cum Lop.*) nulla sit inter contrahentes disparitas. Fateor quidem hanc esse communem sententiam, et per se loquendo veram, quando filius commode hujusmodi scandala vitare posset; sed si non posset sine gravi suo incommodo, rationi adiectae videtur obstare, quòd caritas non obligat cum gravi incommodo; hinc puella ad vitanda scandala virorum non tenetur perpetuo domi manere, ne dia sua libertate privetur; quia grave incommodum hoc ipsi esset, ut dictum est *l. 2. n. 53. cum Cajet. Sanch. Pal. Less. Nao. Azor. Salm. Spor.* et aliis. Si ergo mulier, ne sua libertate diu privetur, non tenetur longo tempore abstinerre ab egrediendo, etiamsi alii scandalum sint passuri; quomodo filius tenebitur sub mortali, ne parentes scandalum patiantur (sine tamen eorum dedecore ut supponimus), à Matrimonio desiderato abstinere? Forte sponsus non videtur grave incommodum subiturus, si omittere cogatur Matrimonium cum puella, quacum credit quietam se ducturum vitam, ob vehementem amoris passionem, qua se sentit affectum erga illam? grave quidem incommodum existimant hoc omnes DD. illi, quos in præcedenti questione retulimus, qui ideo excusant a culpa gravi filios Matrimonium ineuntes invitis parentibus; quia, ut dicunt *Sanch. d. l. 4. D. 23. n. 10. Escob. de Matr. Dub. 175. n. 723.* et *Salm. c. 6. n. 23.* per Matrimonium quisque perpetuae obligatur servituti, maxima secum afferenti onera, que nisi ex omnino spontanea voluntate suscipiantur, difficillime perferri poterunt. Si igitur ob hoc motivum excusantur filii ab obsequio parentibus debito, cur non ob eamdem rationem excusabuntur a præcepto caritatis, quod cum gravi incommodo non obligat? Quapropter melius dicendum mihi et aliis doctis junioribus vibedatur cum *Pal. D. 2. p. 12. n. 9.* tunc filios teneri sub mortali obedire parentibus, ab hujusmodi Matrimonio abstinendo, quando possunt sine gravi suo incommodo. Tantò magis quòd (ut dicunt ipse *Sanch.*

l. 1. D. 14. n. 3. et Holz. n. 266.) hujusmodi scandala, quamvis antea jacentur, initio tamen Matrimonio facile evanescunt, et animi concilientur. Cæterū, cùm hoc sit contra communem, propterea sapientibus discutiendum relinquo.

332. — « 7. Resiliens culpabiliter à sponsalibus perdit suas arrhas, et tenetur ad alterius partis reddendas, ac ad restitu- tionem, quanti ejus intererat talem contractum impleri. »

Hinc autem notandum I. quòd si à muliere promittatur aliquid viro, ut eam ducat, yalet quidem promissio, prout habetur ex *c. De illis, de Condit. appos.* quia tunc promissio præsumitur facta causa dotis. Secus si vir promittat aliquid mulieri, si secus nupserit, quia tunc promissio præsumitur facta ob causam turpem, nempe libidinis explendæ; ita communiter *Sanch. l. 1. D. 33. n. 3. et Salm. c. 2. n. 108.* cum aliis passim, ex *l. Si ita stipulatus, §. Si tibi, ff. de Verbor. signif.* ubi id expressè habetur. Excipiunt tamen, si vir sit ignobilis aut senex, et mulier sit nobilis aut juvenis; quia tunc promissio justè fit in compensationem nobilitatis aut juventutis, ex *l. Mulieres C. de Dignit.*

333. — Notandum II. quòd promissio poenæ appositæ in sponsalibus in resilientem est illicita et invalida, ex *c. Gemma, de Sponsal.* quia per hujusmodi poenam Matrimonii libertas ladeatur; ita in textu præfato: « Cùm itaque libera Matrimonia » esse debeant, et ideo talis stipulatio propter poenæ interpositionem sit meritò improbanda. » Hinc communissimè dicunt Doctores peccare, qui sponsalia cum hac poena contrahunt. Alii verò dicunt id esse mortale, ut *Bonac. qu. 1. p. ult. num. 3. et Salm. c. 1. n. 94.* Alii autem censem esse veniale, ut *Sanc. l. 1. D. 30. n. 2. Boss. c. 11. n. 415. cum Cajet. Arm. Gutt. et Reb.* Hoc autem procedit, si poena apponatur a sponsis, vel ab eorum consanguineis, aut amicis, ut communiter tenent *Pal. p. 9. n. 1. Sanch. n. 11. et Salm. n. 95. cum Aversa, Lop. et Corneio.* Non verò si apponatur ab extraneo, ut iidem AA. ex *l. Cum ita, C. de Spons.* Ratio, quia in primo casu etiam minuetur libertas Matrimonii, eò quòd sponsi illud possunt inire, ne propinquui, vel amici talem poenam solvant: secus tamen accidit, cum poena motu proprio ab extraneis apponitur. Præterea advertendum id procedere, si poena generaliter apponatur etiam in eum qui justè resiliat, tunc enim certum est apud omnes promissionem poenæ non obligare, sed

Querit I. an promissio talis poenæ sit valida et licita, si adiiciatur in injustè resilientem? Prima sententia satis probabilis negat, et hanc tenent *Sanch. l. 1. D. 30. n. 2. Bonac. p. ult. n. 1. Boss. c. 11. ex n. 420. Conc. p. 267. n. 30. et Aversa, Becan. et Dic. ap. Salm. n. 96.* Et probant ex *l. Titia 134. ff. de Verb. oblig.* ubi dicitur: « In honestum enim videtur Matrimonia, sive contrahenda, sive contracta, metu poenæ obstringi. » Item ex *l. fin. de Spons.* ubi: « Si cautio poenam stipulationis continens fuerit interpretata ex utraque parte, nullas vires habebit, cùm in contrahendis nuptiis libera potestas esse debeat. » Probant